

**ЗАЙВА ДЕТАЛІЗАЦІЯ – НА ШКОДУ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОПРОЄКТУ РЕЄСТР. № 10190
ВІД 25 ЖОВТНЯ 2023 РОКУ)**

Акімов Михайло Олександрович
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Починаючи із лютого 2022 року, до Кримінального кодексу (далі – КК) України [1] у середньому щомісячно вносилися зміни та доповнення (а до деяких статей – неодноразово). Природно, що законодавець повинен реагувати на виклики, щодо яких чинні засоби правового регулювання суспільних відносин не містять адекватних відповідей. Водночас кожне подібне доповнення чинного законодавства про кримінальну відповідальність означає його поступове переобтяження нормами, потреба у яких вельми спірна.

Законопроект реєстр. № 10190 від 25 жовтня 2023 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за електронно-комунікаційне шахрайство», далі – законопроект 10190 [2], розроблений, як зазначається в пояснювальній записці, з метою реалізації механізму захисту та поновлення прав осіб, потерпілих від протиправного збирання, зберігання, обробки та використання персональних даних, інформації, яка містить банківську таємницю, у тому числі індивідуальну облікову інформацію, реквізити платіжного інструменту, платіжної картки, код авторизації, з метою заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою з використанням електронної комунікації та/або технічних засобів електронних комунікацій, створення, керівництва електронно-комунікаційною шахрайською організацією, а також участь та залучення до участі у такій.

Суб'єкт права на законодавчу ініціативу слушно вказує на збільшення кількості випадків вчинення в Україні шахрайства з використанням новітніх інформаційних технологій, наголошує на набутті ними організованого, професійного характеру, складності документування, розкриття та доказування таких кримінальних правопорушень (зокрема, у разі транскордонного характеру посягання). Крім цього, чинна стаття 190 КК України дійсно дещо мірою застаріла

в частині належної кримінально-правової оцінки шахрайства, вчиненого із використанням електронно-обчислювальної техніки.

Однак при цьому законопроект 10190 пропонує реалізувати кримінальну відповідальність у доволі дискусійний спосіб, а також не у повній мірі відповідає чинним положенням вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність та усталеним традиціям нормопроекування.

Так, посилання суб'єкта права на законодавчу ініціативу на неможливість ефективної реалізації функції превенції шахрайства із використанням чинної статті 190 КК України є принципово помилковим. Присутність норми про відповідальність за шахрайство свідчить лише про наявність засобу державного примусу, що загрожує кожному, хто намагається заволодіти чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою. Удосконалення кримінальної відповідальності за шахрайство можливе і без доповнення КК України новою статтею (тим більш без часткової декриміналізації статті 190) – достатньо лише змінити термінологічний апарат, використавши відповідні положення Закону України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX «Про електронні комунікації» [3].

Крім цього, на відміну від чинної статті 190 КК України склад кримінального правопорушення у статті 190-1 КК України (у редакції законопроекту 10190) сконструйовано як формальний, що є абсолютно нехарактерним для вітчизняного кримінального права (яке не містить формальних складів розкрадань, не поєднаних із насильством або таких, що є полюб'єктними). Слід також наголосити, що будь-яке незакінчене шахрайство і сьогодні тягне кримінальну відповідальність (із відповідним посиланням на статті 14 та 15 КК України).

Більше того, за наявності підстав протиправні дії із збирання, зберігання, обробки та використання персональних даних, а так само й інформації, що становить банківську таємницю, у тому числі індивідуальну облікову інформацію, реквізити платіжного інструменту, платіжної картки, код авторизації, з використанням електронної комунікації (технологій) можуть бути наразі кваліфіковані за сукупністю частини четвертої статті 190 та статей 163, 182, 231 чи 361 КК України. Що ж до підробки документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей, а так само придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту підроблених документів на переказ, платіжних карток або їх використання чи збуту, а також неправомірного випуску або використання електронних грошей, то такі дії охоплюються статтею 200 КК України. Відтак у разі прийняття законопроекту 10190 у запропонованій редакції неодмінно виникне штучна конкуренція

перерахованих кримінально-правових норм, що не сприятиме належній кримінально-правовій оцінці вчиненого та негативно вплине на протидію злочинності.

Що ж до криміналізації електронно-комунікаційної шахрайської організації (стаття 255-4 КК України в редакції законопроекту 10190), то чинне законодавство про кримінальну відповідальність вже містить достатню кількість норм про відповідальність лідерів (учасників) окремих злочинних угруповань (статті 27, 28, 29, 30, 31, 255 КК України тощо).

Нарешті, законопроект 10190, формулюючи електронно-комунікаційну шахрайську організацію як юридичну особу або об'єднання фізичних осіб, не містить жодних заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб у разі вчинення їх уповноваженою особою від їх імені та в їх інтересах посягань, передбачених запропонованими статтями 255-4 та 255-5 КК України (тоді як згідно пункту 5 частини першої статті 96-3 КК України вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи діяння, передбаченого статтею 255 КК України, є підставою для застосування до такої юридичної особи заходів кримінально-правового характеру).

Підсумовуючи викладене, залишається висловити сподівання, що вітчизняний законодавець дослухається до висловлених зауважень і належним чином доопрацює законопроект 10190.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.01.2025).

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за електронно-комунікаційне шахрайство : законопроект реєстр. № 10190 від 25 жовтня 2023 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43047> (дата звернення: 17.01.2025).

3. Про електронні комунікації : Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 17.01.2025).